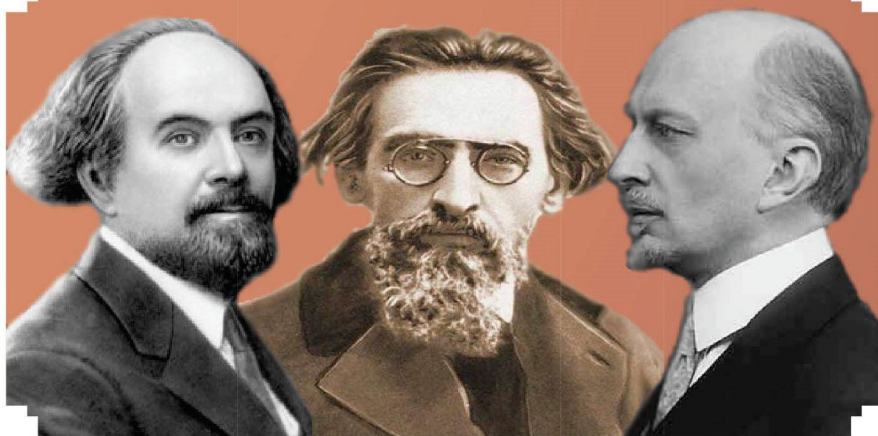

Tomáš Pružinec
Ján Gallo

Berd'ajev – Frank – Il'jin

Traja myslitelia
ruskej personalistickej filozofie

**Tomáš Pružinec
Ján Gallo**

Berd'ajev – Frank – Il'jin

**Traja myslitelia
ruskej personalistickej filozofie**

Recenzenti: prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc.
doc. PhDr. Andrej Rajský, PhD.

Berdajev – Frank – Iljin. Traja myslitelia ruskej personalistickej filozofie
Prvé vydanie 2018

© doc. PhDr. ThDr. Tomáš Pružinec, PhD.

© doc. PaedDr. Ján Gallo, PhD.

Autorský vklad Tomáša Pružinca je výsledkom riešenia vedeckého grantového projektu VEGA č. 1/0124/16 Ruská a slovenská filozofia osoby v lingvistických a filozofických súvislostiach a vedeckého grantového projektu APVV-16-0116 Štúdium byzantského hodnotového systému a jehoreflexie v slovanskom kultúrnom prostredí.

**Autorský vklad Jána Galla je výsledkom riešenia vedeckého grantového projektu VEGA č. 1/0124/16 Ruská a slovenská filozofia osoby v lingvistic-
kých a filozofických súvislostiach.**

Jazyková redakcia: PhDr. Marián Macho, PhD.

ISBN 978-80-558-1283-0

OBSAH

Úvod.....	5
Nikolaj Alexandrovič Berďajev.....	9
I. 1 Nikolaj Alexandrovič Berďajev.....	11
I. 2 Nikolaj Alexandrovič Berďajev – Osamelosť.....	22
I. 3 Kľúčové slová a slovné spojenia v texte.....	28
I. 4 Nikolaj Alexandrovič Berďajev – Clivota.....	30
I. 5 Kľúčové slová a slovné spojenia v texte.....	36
Semjon Ludvigovič Frank.....	41
II. 1 Semjon Ludvigovič Frank.....	43
II. 2 Semjon Ludvigovič Frank – Človek a Boh (1. časť).....	52
II. 3 Kľúčové slová a slovné spojenia.....	55
II. 4 Semjon Ludvigovič Frank – Človek a Boh (2. časť).....	59
II. 5 Kľúčové slová a slovné spojenia.....	63
Ivan Alexandrovič Iljin.....	67
III. 1 Ivan Alexandrovič Iljin.....	69
III. 2 Ivan Alexandrovič Iljin – O priateľstve.....	76
III. 3 Kľúčové slová a slovné spojenia v texte.....	81
III. 4 Ivan Alexandrovič Iljin – Stratený deň.....	85
III. 5 Kľúčové slová a slovné spojenia v texte.....	88
Záver.....	91
Summary.....	93
Резюме.....	95
Zoznam použitej literatúry.....	97
O autoroch.....	102

ÚVOD

Čitateľovi sa do rúk dostáva publikácia, ktorej hlavným názvom sú tri mená troch ruských mysliteľov: Berďajev, Frank, Iljin. Zámer názvu je dvojaký. Ten prvý je čisto praktický. Čitateľ je rád, keď vie, po akej knihe siaha, a tiež sa teší, keď mu názov s ľahkosťou prezradí, o čo alebo o koho v knihe pôjde. Tri mená troch autorov sú jasné a čitateľ vie, ktoré osoby sú predmetom knihy. Druhý zámer je viac stimulačný. Čitateľ si môže uvedomiť, že autormi myšlienok a slov sú ľudia, ľudské bytosti, osoby – presne ako my, čitatelia ich slov a adresáti ich úvah.

To, čo spája Berďajeva, Franka a Iljina, je obdobie, keď sa v Rusku zrodila idealistická filozofia, ktorej základy položil Vladimir S. Soloviov. Táto filozofia si našla svojich pokračovateľov, ktorými sú aj naši traja myslitelia. Ján Komorovský, jeden z najväčších prekladateľov tejto filozofie, správne poznamenal, že „nech sa to zdá paradoxné, práve táto filozofia, ktorá sa označuje ako idealistická, preukázala veľké pochopenie pre každodennú realitu, pre konkrétny život“¹. Ruská idealistická filozofia konca 19. a začiatku 20. storočia sa spredmetnila v náboženskej filozofii. Toto obdobie je poznačené určitou nábožensko-filozofickou renesanciou, ktorej súčasťou je tak Berďajev, ako aj Frank, Iljin a mnohí ďalší. To, čo ďalej spája Berďajeva, Franka a Iljina, je skutočnosť, že sú jedni z mnohých reprezentantov ruskej personalistickej filozofie. Ján Letz ich zaraďuje do prúdu tzv. antropocentrického personalizmu.² Napriek ich vlastným špecifikám to, v čom sa vspolok zbiehajú, je, že je im vlastné „filozofovanie v intenciách základnej orientácie na osobu, ktoré zahŕňa všetky oblasti filozofickej reflexie“³. Všetci traja majú spoločné

¹ KOMOROVSKÝ, Ján: Doslov. Nikolaj Alexandrovič Berďajev a jeho existencionálny personalizmus. In: BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Ríša ducha a ríša cisárova*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2003, s. 135.

² LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006, s. 210.

³ LETZ, Ján – DÉMUTH, Andrej (eds.): *Aktuálne otázky filozofického personalizmu s výhľadom do budúcnosti. Acta philosophica Tyrnaviensia 7*. Trnava: Fakulta humanistickej TU, 2002, s. 103; LETZ, Ján: Úvod. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej*

zameranie na osobu a na personálnosť vôbec, aj keď na rôznych úrovniach. K ich zaradeniu do antropocentrického personalizmu a k personalizmu vôbec sa však vyjadríme až v samotnej práci. Aby sme aspekt personalizmu zvýraznili, k hlavnému názvu sme pridali podnázov: Traja myslitelia ruskej personalistickej filozofie. Každý z týchto autorov mal svoje vlastné dejiny, mal svoj svet a prežíval svoje osobité dobrodružstvo. Každý z nich bol neopakovateľný a jedinečný. Nielen ako mysliteľ, ale aj ako osoba. Táto neopakovateľnosť a jedinečnosť je vlastná nám všetkým. Cieľom tejto publikácie je teda priniesť väčšiu osvetu do problematiky ruskej filozofie, ktorá má viac-menej aj personalistickú konotáciu.

Navyše to, čo spája uvedených troch mysliteľov, ako aj mnohých iných filozofov tohto obdobia, je ich pohnutý a dobrodružný život. Zväčša neboli kabinetnými filozofmi, ale mysliteľmi živými a životnými. Ukazujú, že filozofia nie je len akademická disciplína, ale aj učiteľka života.

Čitateľ si právom môže položiť náležitú otázku, prečo sa autori v tejto publikácii zamerali na Berďajeva, Franka a Iljina. Veď v bohatom myšlienkovom prúde antropocentrického personalizmu a ruského personalizmu vôbec jestvuje popri nich celá plejáda iných mysliteľov, rovnako nemenej dôležitých, ako napr. Lopatin, Merežkovskij, Šestov, Losskij, Vyšeslavcev či Karsavin a mnohí ďalší. Naša voľba bola čisto subjektívna. Berďajeva sme vybrali preto, lebo preklady jeho diel a komentáre k nim sú na Slovensku pomerne dobre známe. Takisto jestvuje veľa štúdií, ktoré sa mu venujú. K tomuto bohatému berďajevovskému myšlienkovému svetu sme chceli svojím vkladom prispieť aj my. Pokiaľ ide o Franka a Iljina, tu treba konštatovať, že v slovenskej spisbe ide o mysliteľov, ktorým sa venuje menej pozornosti a ich diela nie sú do slovenského jazyka prekladané v takej bohatosti ako Berďajevove. V tejto oblasti treba rozhodne oceniť české prekladateľské aktivity. Boli by sme radi, keby sme aj my našim autorským a prekladateľským vkladom mohli obohatiť slovenský priestor a takisto keby sme prispeli k zvýrazneniu tých, ktorým sa nevenuje taká pozornosť, akú by si rozhodne zaslúžili. Aj v prestížnom zborníku *Reflexia človeka v slovanskom filozofickom prostredí*, ktorého zámerom je „poukázať na originálne prepojenie filozoficko-antropologických tendencií v ruskej filozofii 20. storočia“ a na „ich systematické spracovanie so zreteľom na dopad týchto ideí na filozofické myslenie 20. storočia a súčasnosti“, zostavovatelia pravdivo konštatujú, že „idey v zborníku uvádzaných ruských filozofov nie sú ešte stále slovenskej odbornej, o to viac laickej verejnosti známe. Prakticky totiž neexistujú preklady pramennej ani sekundárnej literatúry

filozofie. Acta philosophica Tyrnaviensia 8. Zborník príspevkov. Trnava: Fakulta humanistiky TU, 2003, s. 8.

v slovenskom jazyku“⁴. Nie celkom prijímame pesimizmus týkajúci sa prekladov pramennej a sekundárnej literatúry, no nádejame sa, že publikácia, ktorú predkladáme tak odbornej, ako aj širokej laickej verejnosti, sa stane jednou z tých, ktoré prispievajú k systematickej reflexii ruskej filozofie na Slovensku a k jej prehĺbeniu.

Z hľadiska obsahu knihu členíme do troch kapitol. Prvá kapitola sa venuje Berďajevovi a jeho tvorbe. Nasleduje preklad úryvkov filozofických úvah Osamelosť a Clivota. Druhá kapitola sa zameriava na Franka a na jeho tvorbu s prekladmi dvoch častí filozofických úvah Človek a Boh. Dvojediná podstatá človeka a myšlienka bohočlovečenstva. Obsahom tretej kapitoly je Iljin a jeho tvorba. Kapitulu završujú preklady filozofických úvah O priateľstve a Stratený deň. Pokiaľ ide o obsahovú stránku, ktorá reflektuje životopis, tvorbu a náčrt filozofickej reflexie Berďajeva, Franka a Iljina, tu treba zdôrazniť, že naším zámerom nie je predložiť celistvú filozofiu uvedených mysliteľov, čo by si skôr vyžadovalo (vzhľadom na myšlienkovú bohatosť a obsažnosť ich filozofie) osobitné monografie, ktoré by sa venovali každému mysliteľovi zvlášť. Takisto naším zámerom nie je podať vyčerpávajúcu faktografiu. Chceme reflektovať životné a filozofické peripetie Berďajeva, Franka a Iljina a sondovať ich myšlienkové dobrodružstvo, ktoré má – niekde explicitne, inde implicitne – personalistické smerovanie, resp. personalistickú dimenziu. Nádejame sa, že preklady ich úvah, ktoré sú súčasťou tejto publikácie a ktoré svedčia o hĺbke a bohatosti ich myslenia, budú motivovať k úcte voči nim samým, k ich dielam a že ich výber poslúži filozofickému rozjímaniu.

Z hľadiska metodológie publikácie v každej kapitole postupujeme tak, že sa najprv pokúšame o akúsi sondu do života daného mysliteľa. Ved' napokon platí: aký človek, taká filozofia. V exkurze do tvorby každého z nich sa snažíme predložiť ťažisko mysliteľovho záujmu, a pokiaľ je to možné, čo najširšie porozumieť myšlienkovému posolstvu konkrétneho diela, avšak bez nároku na to, že podáme kompletné a vyčerpávajúce informácie. Ako sme uviedli vyššie, ku každej kapitole priradujeme dva preklady, ktoré sú buď osobitými úvahami, alebo extrahovanými časťami z diel uvedených mysliteľov. Po každom preklade nasleduje časť, ktorú nazývame Kľúčové slová a slovné spojenia v texte, ktorej zámerom je terminologické zhrnutie textu. Zvážili sme, že metodologicky bude náležité, ak sa čitateľ bude môcť rekapitulujúco vrátiť k myšlienkovému posolstvu daného textu pomocou vybraných slov

⁴ FEBER, Jaromír – HREHOVÁ, Helena – RUSNÁK, Peter: Úvodom. In: FEBER, Jaromír – RUSNÁK, Peter: *Reflexia človeka v slovanskom filozofickom prostredí. Acta Moralia Tyrnaviensia VII*. Trnava: Filozofická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, 2017, s. 10.

a výrazov, ktoré ponechávame v origináli, uvádzame ich prepis a následne slovenský preklad.

Pokiaľ ide o uvádzanie miesta napísania a vydania knihy alebo o uvádzanie jazyka, v akom bola kniha pôvodne napísaná ruskými autormi, snažíme sa byť dôslední. V niektorých prípadoch však nie je úplne známe, v akom jazyku bol napísaný originál diela. Niekedy autori napísali dielo v ruštine a dali si ho preložiť. Inokedy písali priamo v cudzom jazyku. Taktiež nemusí byť vždy úplne isté datovanie diela alebo miesto jeho napísania. Autori často migrovali alebo dielo písali na etapy. Preto nie vždy uvádzame miesto napísania či vydania diela alebo jeho názov v originálnom jazyku. Pokiaľ ide v publikácii o preklady citácií z iných jazykov, z angličtiny, češtiny, francúzštiny a nemčiny, tie pochádzajú od nás.

V závere publikácie čitateľ nájde Zoznam použitej literatúry. Aby sa ľahšie zorientoval v literatúre a už aj preto, lebo vzhľadom na rôznych autorov môže byť odlišná, členíme ju podľa jednotlivých kapitol.

Autorský vklad v tejto publikácii je nasledujúci. Tomáš Pružinec je autorom Úvodu, Záveru, ako aj propedeutických úvodov k všetkým trom rozoberaným filozofom. Ján Gallo je autorom prekladov pôvodných statí, ktoré u každého filozofa nasledujú po propedeutickom úvode, ako aj autorom podkapitol Klúčové slová a slovné spojenia v texte.

Berďajev, Frank, Iljin sa utvárali v ich intelektuálnom a životnom dobrodružstve, ktoré nebolo vôbec ľahké. Ich každodenný život/повседневная жизнь (povsednevnaia žizň) znamenala tak romantická vášeň/романтическая страсть (romantičeskaja strast'), ako aj prach života/жизненная пыль (žiznennaja pyl'). Život hľadajúci a žitý naplno ich viedol k znútorňaniu veľkého sveta a k stelesneniu lásky, ktorú všetci potrebujeme. Sme presvedčení o tom, že predmetná publikácia prinesie čitateľovi intelektuálne obohatenie a prispeje k širšej intelektuálnej osvete. Zároveň veríme, že jej čítanie pomôže k obohateniu života a k úcte a rešpektovaniu autorov, ktorých možno nepoznáme alebo poznáme menej, a že povzbudí k schopnosti oceňovať. Ved' filozofia nie je len akademická disciplína, ale aj sprievodkyňa životom.

ZÁVER

V Závère tejto publikácie chceme súhrnne poukázať na niektoré spoločné charakteristiky, ktoré reprezentujú Berďajev, Frank, Iljin, ako aj mnohí iní myslitelia, ktorých zaraďujeme do ruskej idealistickej filozofie alebo konkrétnejšie do ruskej personalistickej filozofie. Navyše tieto charakteristiky výrazne obohacujú filozofický diskurz medzi Východom a Západom a sú stále aktuálne.

V prvom rade (v rámci filozofickej antropológie) ich východiskovým bodom je dôraz na jednotu a vnútornú súhru človeka. Ich filozofické poslanstvo prekonáva dualizmus duše a tela, ktorý sa v mnohom začal už v gréckom staroveku, umocnil sa v rôznych koncepciách kresťanskej filozofie (Aurelius Augustinus) a naplno sa zavŕšil v Descartovej filozofii. Ďalej pre ich filozofické vnímanie človeka je príznačné spájanie ľudského a božského, čím sa prekonáva sústredenie pozornosti len na moment prirodzenosti. Ba ešte viac, ich filozofické poslanstvo prekonáva určité pesimistické vnímanie človeka. Spiritualizácia človeka zasahuje celý rozmer človeka a nie je redukovaná len na jeho dušu. Odtŕhanie ducha od hmoty a ich polarizovanie do protikladov je v ich filozofii prekonané. Preto aj Berďajev zdôrazňuje, že ekonomický, materiálny a duchovný život nie sú v protiklade, ale tvoria jeden celok. Duchovný život je vsadený do ekonomického a materiálneho života a predstavujú jedno univerzum. Prepájanie ducha a hmoty spiritualizáciou človeka dáva inú morálnu víziu a človeka otvára pre optimistickú budúcnosť.

Berďajev, Frank a Iljin filozofujú v intenciách základnej orientácie na osobu, aj keď tento ich personalizmus má rôzne úrovne. Berďajeva možno zaradiť do explicitne personalistickej filozofie, zatiaľ čo Franka a Iljina skôr do implicitne personalistickej filozofie. Môžeme konštatovať, že všetci traja vnímajú človeka ako osobu, nie ako individualitu. Toto personalistické presvedčenie im otvára dvere pre inú filozofiu vzťahov, lebo „iba osoba človeka vie vytvárať vzťahy“⁹³. Navyše – podľa personalistického presvedčenia – „osoba presahuje spoločnosť“⁹⁴. V tejto interpretácii sa aj ľudské bytie/человеческое бытие (čelovečeskoje bytije) a otázka o podstate človeka/вопрос о существе человека (vopros o suščestve čeloveka) interpretujú v inej, nádejou oplývajúcej

⁹³ GREČO, Peter: Princípy existencionalneho personalizmu v kontexte byzantskej antropológie, s. 94.

⁹⁴ LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*, s. 256.

perspektíve. Vyjadrené Frankovými slovami, v tejto perspektíve sa aj „najvnútornejšie jadro môjho vlastného ja“/«глубочайшая основа моего собственного я» (glubočajšaja osnova mojeho sobstvennogo „ja“) „hľadá a nachádza v inej hĺbke reality“/«ищет и находит в другой глубине реальности» (iščet i nachodit v drugoj glubine realnosti).

V druhom rade (v rámci ich gnozeológie) východiskovým bodom je pre nich poznávanie, ktorého inštrumentom nie je len rozum, ale celková žitá realita. Napríklad u Franka objektívny svet nie je pre človeka realitou. Realita je pre Franka „nekonečne komplikovaný a bohatý svet, plný dramatismu, svet živých medziľudských vzťahov“⁹⁵. Karteziánske oddelenie poznávajúceho subjektu od žitej reality je týmto mysliteľom vzdialené. Ich poznávanie umocňovalo väzby s reálnym životom. Nebolo len myslením pre myslenie, ale myslením pre život. Tým, že vo svojej filozofii prekonávajú dualizmus univerzálno-všeobecného a individuálno-singulárneho, ale aj tým, že poznávanie nie je spôsobom len nášho vedomia, ale spôsobom celého nášho bytia, otvára sa im nový horizont poznávania a dostáva sa im aj nových inštrumentov poznávania, napr. prostredníctvom krásy, slobody, lásky, priateľstva, viery, ale aj trúchlivosti, tápania v neistote, prázdnoty, samoty, utrpenia a bolesti. Poznávanie tak nadobúda nové, resp. iné zadenovanie. Je tak radostným, ako aj bolestným precitovaním vlastnej existencie. Poznávanie v konečnom dôsledku nespočíva v intelektuálnom hľadaní príčin a dôsledkov, ale v hľadaní celku, ktoré prekonáva autonómne sféry. Takéto poznávanie prekonáva aj radikálny dualizmus medzi rozumovým poznávaním a poznávaním prostredníctvom viery. Ba ešte ďalej, poznávanie celku zahŕňa transpersonálne okolie človeka, napríklad prírodu, spoločnosť, ale aj kozmické prostredie. V takejto perspektíve sa inak poznáva svet, ono príjemné tajomstvo/нежная тайна (nežnaja tajna), ako to krásne vyjadril Iljin.

V závere si vypožičiame slová Heleny Hrehovej, ktoré vyslovila na adresu ruskej filozofie a ktorými môžeme smelo pretlmočiť aj filozofické poslanstvo Berďajeva, Franka a Iljina: Cieľom filozofie je oživiť ľudskú osobu krásnou.⁹⁶

⁹⁵ AMBROS, Pavel: Apologie člověka Semjona Ljudvigoviče Franka. In: FRANK, Semjon Ljudvigovič: *Člověk a realita. Metafyzika lidského bytí*, s. 16; *Člověk a realita. Metafyzika lidského bytí*, s. 146.

⁹⁶ HREHOVÁ, Helena: Korene, podstata a východiská ruského personalizmu. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej filozofie*, s. 105.

SUMMARY

BERDYAEV – FRANK – ILYIN

THREE THINKERS OF RUSSIAN PERSONALISTIC PHILOSOPHY

Readers are presented with a monograph titled by the names of three Russian thinkers – Berdyaev, Frank, Ilyin. They are united by the time, when the Russia's idealist philosophy was born and founded by Vladimir Sergeyeovich Solovyov. In the monograph the followers of the philosophy are presented.

The Russian idealistic philosophy of the late 19th and early 20th centuries has been prevailed in religious philosophy. This period is marked by a certain religious-philosophical renaissance which includes Berdyaev as well as Frank, Ilyin and many others. Berdyaev, Frank and Ilyin are united among other representatives of Russian personalistic philosophy. All the three have a common focus on the person and personality in general. In order to highlight this aspect, the subtitle Three Thinkers of Russian Personalistic Philosophy is added to the main title. Each of these thinkers had their own history, world and experienced their own adventure. Each of them was inimitable and unique not only as a thinker, but also as a person. These uniqueness and soleness are own us all.

Moreover, what unites the three thinkers as well as many other philosophers of this period is their agitated and adventurous life. They were mostly not cabinet philosophers but living and life thinkers. They showed that philosophy was not just an academic discipline but also a teacher of life.

In terms of the content, the monograph is divided into three chapters. The first chapter is devoted to Berdyaev and his works followed with the translation of the excerpts of philosophical considerations „Loneliness“ and „Nostalgic“. The second chapter focuses on Frank and his works with the translations of two parts of the philosophical thoughts of „Man and God. The two-man essence of man and the idea of the Bohemian“. In the third chapter the attention is paid to Ilyin and his works. This chapter concludes translations of philosophical considerations „About friendship“ and „Lost day“.

As for the content that reflects the curriculum vitae, works and sketches of the Berdyaev's Frank's and Ilyin's philosophical reflection, it should be emphasized the authors' intention not to present a whole philosophy of

these thinkers. Considering the richness of thoughts and vastness of their philosophy, it would rather require a special monographs devoted to each individual thinker.

There is no authors' intention to provide exhaustive factual information. The aim is to reflect the life and philosophical vexations of Berdyajev, Frank and Ilyin as well as to investigate their tough adventure which has both explicit and implicit personalistic routing or personalistic dimension. There is a hope that the transfer of their reflections which are part of this monograph and which demonstrate the depth and richness of their thinking will motivate readers to respect them, their works, and their choice to serve as a philosophical meditation.

From the point of view of the methodology of the monograph, each chapter proceeds in such a way that firstly, there is an attempt of a certain probe into the life of the given thinker. In an excursion into the works of each thinker it is presented the focal point of the thinker's interest and, as far as possible, understanding of the thought-message of a particular work but without claiming complete and exhaustive information. As mentioned above, each chapter contains two translations, which are either special considerations or extracts from the works of the three thinkers. Each translation is followed by a section called „Keywords and Words in the Text“ left in the original with its transcript and then a Slovak translation. Based on this, the reader is able to return to the thought message of the given text using the selected words and expressions.

Berdyajev, Frank and Ilyin were developed in their intellectual and life adventure which was not easy at all. Their everyday life was marked both with the romantic passion and the dust of life. The life sought and lived to the fullest led them to the inner world and to the embodiment of the love we all need. The presented monograph will bring intellectual enrichment to the reader and will also contribute to wider intellectual well-being. At the same time the reading of the monograph will also contribute to the enrichment of life and will help to respect mentioned authors who readers may not know or know little. The reading of this monograph will encourage appreciation as well. Indeed, philosophy is not just academic discipline but also a life guide.

РЕЗЮМЕ

БЕРДЯЕВ – ФРАНК – ИЛЬИН

ТРИ МЫСЛИТЕЛЯ РУССКОЙ ПЕРСОНАЛИСТИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ

Читателю предлагается книга, в название которой включены имена трёх русских мыслителей – Бердяева, Франка, Ильина. То, что их соединяет – это период, когда в России появилась идеалистическая философия, фундамент которой заложил Владимир Сергеевич Соловьёв. Данная философия нашла своих продолжателей, которыми являются и три обсуждаемых в этой книге мыслителя.

Русская идеалистическая философия конца XIX и начала XX века реализовалась в религиозной философии. Этот период отмечен определённым религиозно-философским ренессансом, составной частью которого являются как Бердяев, так и Франк, Ильин и многие другие. Бердяева, Франка и Ильина соединяет и то, что они являются одними из многих представителей русской персоналистической философии. Все трое имеют общую направленность на личность и на персональность вообще. Чтобы подчеркнуть этот аспект, в книге к главному названию добавляется и подзаголовок: «Три мыслителя русской персоналистической философии». У каждого из этих авторов была своя история, свой мир и у каждого был свой образ жизни. Каждый из них был неповторимый и единственный, не только как мыслитель, но и как личность. Эта неповторимость и уникальность свойственна нам всем.

Кроме того, мыслителей, представленных в данной книге, соединяет, также как и многих других философов этого времени, тревожная и авантюрная жизнь. Они, главным образом, не являлись кабинетными философами, а мыслителями практиками. Они показывают, что философия является не только академической дисциплиной, но и учит жизни.

С точки зрения содержания книга состоит из трёх глав. В первой главе речь идёт о Бердяеве и его творчестве. Затем приводится перевод отрывков философских рассуждений «Одиночество» и «Тоска». Во второй главе говорится о Франке и его творчестве с переводами двух частей философских рассуждений «Человек и Бог. Двуетное существо

человека и идея богочеловечности». В заключительной главе книги место отводится Ильину и его творчеству. В конце главы даются переводы философских рассуждений «О дружбе» и «Потерянный день».

С точки зрения содержания, освещающего жизнь, творчество и обзор философской рефлексии Бердяева, Франка и Ильина, подчёркивается замысел авторов не представить целостную философию рассматривающих в книге мыслителей, а также не показать исчерпывающую фактографию. Намерением авторов является рефлексия жизненных и философских перипетий Бердяева, Франка и Ильина, а также исследование их идейного образа жизни, которое, где-то эксплицитно, где-то имплицитно имеет персоналистическое направление или персоналистическое измерение. Авторами выражается надежда, что переводы рассуждений трёх мыслителей, являющихся составной частью данной книги, свидетельствующие о глубине и богатстве их мышления, будут служить мотивацией к уважению по отношению к ним самим, к их произведениям и что их выбор принесёт пользу философским размышлениям.

С точки зрения методологии книги, сначала даётся попытка исследования жизни данного мыслителя. В рамках экскурса в творчество каждого из мыслителей, излагается ось интереса мыслителя и, насколько это возможно, в наиболее широком диапазоне понимание идейного послания конкретного произведения, не требуя подачи полной и исчерпывающей информации. К каждой главе, как уже было отмечено выше, прилагаются два перевода, являющиеся или особыми рассуждениями, или отдельными частями из произведений данных трёх мыслителей. После каждого перевода следует часть, названная «Ключевые слова и словосочетания в тексте». Они приводятся в оригинале с транслитерацией и словацким переводом, чтобы читатель, резюмируя идейное послание данного текста, смог вернуться к нему.

Бердяев, Франк и Ильин формировались в своём интеллектуальном мире и своём образе жизни, которое было не совсем лёгким. Их повседневная жизнь включала как романтическую страсть, так и жизненную пыль. Искания и полноценная жизнь привела их к интернализации большого мира и воплощению любви, в которой мы все нуждаемся.

Книга приносит читателю интеллектуальное обогащение, а также способствует более широкому умственному просвещению. Чтение данной книги будет способствовать обогащению жизни и уважению к авторам, которых, возможно, не знаем или знаем меньше, а также стимулирует способность давать оценку. Философия же является не только академической дисциплиной, но и экскурсоводом жизни.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ÚVOD

- FEBER, Jaromír – HREHOVÁ, Helena – RUSNÁK, Peter: Úvodom. In: FEBER, Jaromír – RUSNÁK, Peter: *Reflexia človeka v slovanskom filozofickom prostredí. Acta Moralia Tyrnaviensia VII*. Trnava: Filozofická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, 2017, s. 9 – 10.
- KOMOROVSKÝ, Ján: Doslov. Nikolaj Alexandrovič Berdajev a jeho existencionalný personalizmus. In: BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Ríša ducha a ríša cisárova*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2003, s. 152 – 141.
- LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- LETZ, Ján: Úvod. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej filozofie. Acta philosophica Tyrnaviensia 8*. Zborník príspevkov. Trnava: Fakulta humanistiky TU, 2003, s. 7 – 10.
- LETZ, Ján – DÉMUTH, Andrej (eds.): *Aktuálne otázky filozofického personalizmu s výhľadom do budúcnosti. Acta philosophica Tyrnaviensia 7*. Trnava: Fakulta humanistiky TU, 2002.

KAPITOLA I.

- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Metafyzika pola i ľubvi. Samopoznanije*. Moskva: ZAO Firma Bertelsmann Media Moskau AO, 2014.
- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *O otroctví a svobodě člověka*. [Přeložili Jan Kranát a Irina Mesnjankina.] Praha: Oikoymené, 1997.
- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Pramene a zmysel ruského komunizmu*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2004.
- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Ríša ducha a ríša cisárova*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2003.
- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Sebapoznanie: Pokus o filozofickú autobiografiu*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Životy a idey. Bratislava: Agora, 2005.
- BERĎAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Samopoznanije*. Moskva, 1991.
- GERŠENZON, Michail Osipovič: Tvorčeskoje samosoznanije. In: Berdajev, Nikolaj Alexandrovič et al.: *Vechi. Sbornik statej o rusckoj inteligencii*. Moskva: Novosti, 1990.

- GREČO, Peter: Princípy existencionalneho personalizmu v kontexte byzantskej antropológie. In: *Konštantínove listy. Constantine's Lettres*. Vol. 10, č. 1 (2017), s. 83 – 97.
- CHAMBERLAINOVÁ, Lesley: *Parník filozofů. Lenin a vyhnání inteligence*. [Z anglického originálu preložil Jaroslav Kubrycht.] Praha: Mladá fronta, 2009.
- JOUKOV, V. N. (plné mená neuvedené): Struve, Pierre. In: *Dictionnaire de la philosophie russe*. Collection Slavica. Lausanne: L'Age d'homme, 2010, s. 832 – 835.
- KLÉPININE, Tamara: *Bibliographie des œuvres de Nicolas Berdiaev*. Coll. Bibliothèque russe. Paris: Institut d'études slaves, 1978.
- KOMOROVSKÝ, Ján: Doslov. Nikolaj Alexandrovič Berďajev a jeho existencionalny personalizmus. In: BERĐAJEV, Nikolaj Alexandrovič: *Ríša ducha a ríša cisárova*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2003, s. 135 – 141.
- KUKLINKOVÁ, Teodora: Odlišnosť národných charakterov a ich prejavy v umení podľa Nikolaja Berďajeva. In: LALÍKOVÁ, Erika – KOSTELNÍK, Štefan – REMBIERZ, Marek (eds.): *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie. Zborník príspevkov z 2. ročníka slovensko-poľskej medzinárodnej vedeckej konferencie rozšírenej o spoluprácu s predstaviteľmi českej filozofie. Kongresové centrum SAV v Smoleniciach 14. 4. – 16. 4. 2008*. II. diel. Bratislava: Slovenské filozofické združenie pri SAV, 2008, s. 211 – 217.
- LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- MAČALA, Pavol: *Náčrt personalizmu Slovanov. Príspevok k anatómii východných plúc Európy Jána Pavla II*. Bratislava: PostScriptum, 2015.
- MARCHEVSKÝ, Ondrej: *Filozofia (z) dejín jadra ruského národnictva*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015.
- MARCHEVSKÝ, Ondrej: *Národnická filozofia (z) dejín v ruskom myslení 2. polovice 19. storočia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2015.
- MEŇ, Protojerej Alexander: *Ruská náboženská filozofia*. [Preklad a doslov Ján Komorovský.] Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2005.
- NOVGORODCEV, Pavel I.: O filozofskom dviženii našich dnej. In: *Novyj put', č. 10, 1904*, s. 61 – 66.
- PETKANIČ, Milan: Berdyaev, Nikolai Alexandrovich. In: KLAUCK, Hans-Josef – LEPPIN, Volker – MCGINN, Bernard – SEOW, Choon-Leong – SPIECKERMANN, Hermann – WALFISH, Barry Dov – ZIOLKOWSKI, Eric J. (eds.): *Encyclopedia of the Bible and its Reception*. Volume 3. Berlin, Boston: De Gruyter, 2011, s. 895 – 896.
- PRUŽINEC, Tomáš: Človek a technika. Náčrt problematiky na pozadí myšlienok Nikolaja Alexandroviča Berďajeva. In: FEBER, Jaromír – RUSNÁK, Peter: *Reflexia človeka v slovanskom filozofickom prostredí. Acta Moralia Tyrnaviensia VII*. Trnava: Filozofická fakulta. Trnavská univerzita v Trnave, 2017, s. 134 – 144.
- VALLON, Michel Alexander: *An Apostle of Freedom: Life and Teachings of Nicolas Berdyaev*. New York: Philosophical Library, 1960.
- Věchi (Milníky): *Sborník článků o ruské inteligenci*. Pavel Mervart, 2003.

KAPITOLA II.

- FEBER, Jaromír: *Náboženská filozofie S. L. Franka: Semen Ljudvigovič Frank*. Ostrava: VŠB – Technická univerzita, 2005.
- FEBER, Jaromír: Ruská filozofie první poloviny 20. století. In: LALÍKOVÁ, Erika – KOSTELNÍK, Štefan – REMBIERZ, Marek (eds.): *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie. Zborník príspevkov z 2. ročníka slovensko-poľskej medzinárodnej vedeckej konferencie rozšírenej o spoluprácu s predstaviteľmi českej filozofie. Kongresové centrum SAV v Smoleniciach 14. 4. – 16. 4. 2008*. II. diel. Bratislava: Slovenské filozofické združenie pri SAV, 2008, s. 197 – 203.
- FEBER, Jaromír: Sociální filozofie v metafyzice všejednoty (Filozoficko-metodologická východiska a hlavní specifické znaky). In: HREHOVÁ, Helena – FEBER, Jaromír – RUSNÁK, Peter: *Sociálně-etické motivy v súčasnej ruskej filozofii*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2016, s. 117 – 193.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *Realnosť i človek. Metafyzika človečeského bytija*. Moskva: AST: AST MOSKVA: CHRANITEL', 2007.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *Človek a realita. Metafyzika lidského bytí*. [Translation Alan Černoch.] Edice Studie XXX. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *Duchovnyje osnovanja občestva*. Moskva: Respublika, 1992.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *L'inconnaissable. Introduction ontologique à la philosophie de la religion*. Paris, 1939.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *Les fondements spirituels de la société*. Paris: Ymca-Press, 1930.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: Po tu storonu „pravogo“ i „levogo“. In: *Tchisla. Cahiers Trimestriels*. Kniga 4, 1930 – 1931, s. 128 – 142.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: Sobstvennosť i socializm. In: *Jevrazijskij sovremennik*, č. 4, 1925, s. 62 – 284.
- FRANK, Semjon Ludvigovič: *Svet vo tme. Opyt hristianskoj etiki i socialhoj filosofii*. Moskva: Faktorial, 1998.
- FRANK, Vasily – OSSORGUINE-BAKOUNINE, Tatiana: *Simon Frank. Bibliographie*. Préface Le Senne. Paris: Institut d'études slaves, 1980.
- HEIDEGGER, Martin: *Bytí a čas*. Praha: Oikoymené, 1996.
- HREHOVÁ, Helena: Dráma života a mnohoznačná realita v ideách ruského mysliteľa S. L. Franka (1877 – 1950). In: LALÍKOVÁ, Erika – KOSTELNÍK, Štefan – REMBIERZ, Marek (eds.): *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie. Zborník príspevkov z 2. ročníka slovensko-poľskej medzinárodnej vedeckej konferencie rozšírenej o spoluprácu s predstaviteľmi českej filozofie. Kongresové centrum SAV v Smoleniciach 14. 4. – 16. 4. 2008*. II. diel. Bratislava: Slovenské filozofické združenie pri SAV, 2008, s. 242 – 249.
- KOURAĪEV, V. I. (plné mená neuvedené): Frank Semion (Simon). In: *Dictionnaire de la philosophie russe*. Collection Slavica. Lausanne: L'Age d'homme, 2010, s. 288 – 291.

- LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- LOSSKIJ, Nikolaj Onufrijevič: *Dějiny ruské filosofie*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004.
- MEŇ, Protojerej Alexander: *Ruská náboženská filozofia*. [Preklad a doslov Ján Komorovský]. Ed. Filozofia do vrecka. Bratislava: Kalligram, 2005.
- PORUBEC, Daniel: Vlastníctvo a socializmus z pohľadu Semiona Ludvigoviča Franka. In: *Studia theologica*, č. 1, roč. 16, jaro 2014, s. 103 – 122.
- ZENKOVSKY, Basile: *Histoire de la philosophie russe*. [Traduit du russe par C. Andronikof.] Tome II. Éditions Gallimard, 1955/1992.

KAPITOLA III.

- DULEBOVÁ, Irina: K otázke reflexie náboženskej skúsenosti v ruskej próze 21. storočia. In: *World literature studies*, roč. 6 (23), č. 1, 2014, s. 33 – 46.
- GERMUŠKA, Erik: Rusko a Európa. In: DUDINSKÁ, Irina – DANČIŠIN, Vladimír: *Kríza v politike – politika v kríze? Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. februára 2012*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2012, s. 346 – 349.
- HREHOVÁ, Helena: Sociálno-etické motívy a ich rezonancia vo filozofických ideách I. A. Iljina, P. A. Sorokina a V. V. Bibichina. In: HREHOVÁ, Helena – FEBER, Jaromír – RUSNÁK, Peter: *Sociálno-etické motívy v súčasnej ruskej filozofii*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2016, s. 25 – 116.
- ILJIN, Ivan Alexandrovič: *Kníha tichich sozercanij. Pojušeje serdce*. Minsk: Belorusskaja Pravoslavnaja Cerkov, 2015.
- ILJIN, Ivan Alexandrovič: O priateľstve. [Z ruštiny preložil Ján Gallo.] In: *Kultúra. Dvojtýždenník závislý od etiky*, roč. XX, č. 2, 2017, s. 12a – 12d.
- ILJIN, Ivan Alexandrovič: *O ruskom nacionalizme: (Sbornik statej)*. Moskva: Rossijskij Fond Kultury, 2007.
- ILJIN, Ivan Alexandrovič: *Put' k očevidnosti: (O soprotivlenii zlu siloju, Put' duchovnogo obnovenija, Put' k očevidnosti)*. Sbornik/sostavlenije P. V. Aleksejeva i V. I. Kurajeva, posleslovije V. I. Kurajeva, primečanija R. K. Medvedevoj. Moskva: Respublika, 1993.
- JONÁŠKOVÁ, Gabriela: *Násilie a nenásilie v reflexii slovenských tolstojovcov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Filozofická fakulta, Katedra filozofie, 2011.
- KOURAĚEV, V. I. (plné mená neuvedené): Ilyine, Ivan. In: *Dictionnaire de la philosophie russe*. Collection Slavica. Lausanne: L'Age d'homme, 2010, s. 366 – 368.
- LAQUEUR, Walter: *Putin a putinismus. Rusko a perspektivy jeho soužití se Západem*. [Z anglického originálu *Putinism*, St. Martin's Press, LLC, 2015 preložila Petruška Šustrová.] Praha: Prostor, 2016, s. 245 – 257.

- LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- PRUŽINEC, Tomáš: Násilie a nenásilie v reflexii slovenských tolstojovcov. In: *Filozofia*, roč. 66, č. 10 (2011), s. 1042 – 1044.
- TOLSTOJ, Lev Nikolajevič: *Sociálne otázky*. [Přeložili K. Frypés, Marie Gebauerová a K. Velemínský.] Knihovna L. N. Tolstého. Svazek XVII. Praha: Nakladatelství B. Kočí, knihkupec, 1925.

ZÁVER

- AMBROS, Pavel: Apologie člověka Semjona Ljudvigoviče Franka. In: FRANK, Semjon Ljudvigovič: *Člověk a realita. Metafyzika lidského bytí*. [Translation Alan Černocho.] Edice Studie XXX. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010, s. 5 – 25.
- GREČO, Peter: Princípy existencionalného personalizmu v kontexte byzantskej antropológie. In: *Konštantínove listy. Constantine's Lettres*. Vol. 10, č. 1 (2017), s. 83 – 97.
- LETZ, Ján: *Kresťanská filozofia 20. storočia a jej perspektívy. Personalistické metafyziky*. Trnava, Bratislava: Trnavská univerzita v Trnave – Typi Universitatis Tyrnaviensis, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Veda, 2006.
- HREHOVÁ, Helena: Korene, podstata a východiská ruského personalizmu. In: *Minulé a súčasné podoby personalistickej filozofie*. Acta philosophica Tyrnaviensia 8. Zborník príspevkov. Trnava: Katedra filozofie Fakulty humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave, 2003, s. 103 – 128.

BERĎAJEV – FRANK – ILJIN
TRAJA MYSLITELIA RUSKEJ PERSONALISTICKEJ FILOZOFIE

Autori: doc. PhDr. ThDr. Tomáš Pružinec, PhD.
doc. PaedDr. Ján Gallo, PhD.

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

Návrh obálky: Mgr. Peter Horváth

Technický redaktor: Mgr. Peter Horváth

Náklad: 110 kusov

Rozsah: 104 strán

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2018

Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o., Košice

ISBN: 978-80-558-1283-0